

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РЕЛІГІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВИЩИЙ ДУХОВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Філософія»**

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність – 041 Богослов'я
Галузь знань – 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 07 вересня 2020 р.

Херсон 2020

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Недзельський Костянтин Казимирович
Контактний телефон	068-805-35-40
E-mail	k.nedzelsk@gmail.com
Розклад занять	Понеділок 10:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)
Консультації	Вівторок 14:00 -15:00, ауд. 4 (у розкладі можливі зміни)

2. Анотація дисципліни

Вивчення дисципліни «Філософія» спрямоване на

Курс «Філософія» має важливе значення для підготовки фахівця-богослова, майбутнього служителя церкви і є базовою складовою частиною циклу гуманітарних суспільних дисциплін. Як традиційний для європейського освітнього простору, у який Україна інтегрується з початку 2000-х років, цей курс є теоретичною основою гуманітарної освіти. Курс філософії спрямований на творче осмислення досягнень світової філософської думки, формування у здобувачів вищої богословської освіти критичного мислення і вміння наукового аналізу щодо різних аспектів сучасного життя, зокрема і в релігійно-церковній та богословській сферах. Програма також розрахована на те, що опанування філософією як навчальною дисципліною має бути зорієнтоване на формування духовного світу особистості на таких вищих цінностях людського буття, як істина, добро і краса, котра усвідомлює своє місце у світі, зокрема, суспільстві. Засвоєння змісту курсу надасть можливість майбутньому фахівцеві-богослову орієнтуватися у різноманітних поглядах на сучасні тенденції розвитку світу і людської цивілізації, а також розумітися на різноманітних методологічних проблемах пізнання.

Навчальна дисципліна «Філософія» належить до нормативних дисциплін.

Пререквізити. Вивчення дисципліни «Філософія» відбувається паралельно із вивченням предметів «Вступ до спеціальності», «Психологія», «Логіка» «Вступ до спеціальності».

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни «Філософія» мають застосовуватися передусім при вивченні предметів професійної підготовки: «Біблійна герменевтика», «Старий Завіт», «Новий Завіт», «Християнська етика», «Основи права», «Систематичне богослов'я», «Педагогіка», «Релігієзнавство», «Гомілетка».

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Філософія» впливає із специфіки її предмету, суть якого полягає в осягненні через систему понять і категорій високого рівня

загальності розумності буття й невичерпного гуманістичного потенціалу поліфонії філософських концепцій і поглядів видатних представників світової і української філософії стосовно місця людини в світі, її смисложиттєвих сенсів, що становить важливу теоретичну базу формування наукового світогляду студентів вищого духовного навчального закладу.

3.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія» є:

- формувати уявлення про специфіку філософії як важливої форми суспільної свідомості, історичного типу світогляду;
- розкрити методологічну роль філософського знання у розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття;
- ознайомлення з історією філософської думки, зокрема, в Україні, з досягненнями сучасної філософії;
- формувати знання про дисциплінарну структуру філософії, акцентуючи увагу насамперед на таких її відгалуженнях, як філософія релігії, релігійна філософія, філософія права, філософія історії, філософія культури;
- засвоєння світоглядно-гуманістичного змісту філософії.

3.3. Кількість кредитів – 6

3.4. Загальна кількість академічних годин (денна форма навчання/заочна) – 180/150.

3.5. Основні параметри навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни	Нормативна
Форма навчання	Денна/заочна
Рік вивчення	Перший
Семестр	1-й
Лекції	60/12
Семінарські та практичні заняття	30/12
Самостійна робота	90/126

3.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетентності	<p>Зміст дисципліни «Філософія» спрямований на формування компетентностей, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою бакалаврів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до аналітичного мислення і самоаналізу; 2. Здатність самостійно працювати з літературними джерелами; 3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо, поцінуючи та поважаючи різноманітність й мультикультурність; 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу

	<p>інформації з різних джерел;</p> <p>5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;</p> <p>6. Здатність генерувати нові ідеї.</p>
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - об'єкт, предмет і методи філософії, основний зміст усіх розділів філософії; - класичну і сучасну вітчизняну та світову філософію; - основні тенденції розвитку сучасної світової філософії; - основні світові і українські філософські школи та концепції; - зміст сучасних онтологічних, феноменологічних, гносеологічних, філософсько-антропологічних, соціально-філософських, аксіологічних учень;
	<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовувати універсальні методи філософської рефлексії для вирішення фахових завдань; - застосовувати набуті знання при аналізі нагальних проблем сьогодення, розуміння суспільства як системи; - провадити критичний аналіз сучасних напрямів релігійної філософії з позицій християнського світогляду; - формувати і обстоювати свою власну світоглядну і громадянську позицію; - розрізняти предмет, об'єкт і методологію філософії та теології.

4. Програма навчальної дисципліни «Філософія»

Змістовий модуль 1. Предмет філософії. Історія світової філософії

Тема 1. Філософія як специфічний тип знання.

Філософія і життя. Місце філософії в самопізнанні людини. Філософія і світогляд. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Світогляд як форма самовизначення людини. Структура світогляду. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, наука і філософія. Філософія і наука. Основні теми і типи філософствування. Основні розділи філософії. Людиномірна сутність філософії. Гуманістичний зміст філософії. Загальноцивілізаційне і національне у філософії. Загальнолюдські цінності у філософії. Українська ідея. Світовий філософський процес. Предмет історії

філософії. Історія філософії та філософія історії. Західна та східна моделі (парадигми) філософії.

Тема 2. Специфіка філософського освоєння дійсності.

повсякденне і філософське мислення. Основні теми і типи філософствування. Проблема взаємовідношення буття і духу. Світ філософських роздумів: людина і світ; мислення і буття, духовне і тілесне. Філософія в системі культури. Основні функції філософії: світоглядна, пізнавальна, методологічна, соціально-практична. Категорії культури і філософські поняття. Соціальна спрямованість філософського знання. Духовно-творча природа філософії.

Тема 3. Філософська думка Стародавнього Сходу.

Специфіка Східного і Західного шляхів людського буття у світі. Можливість ментального взаємовпливу Сходу і Заходу. Давньоіндійська філософія: історія становлення та періодизація. Ведичний період розвитку давньоіндійської філософії. Упанішади. Ортодоксальні школи: веданта, міманта, санкх'я, йога, вайшешика. Неортодоксальні школи: буддизм, джайнізм, чарвака. Давньокитайська філософія: джерела і школи. Конфуціанство і даосизм: соціально-етична спрямованість філософської думки. Моїзм, легізм. Внесок давньоіндійської та давньокитайської філософії у формування європейської філософської свідомості.

Тема 4. Філософія Стародавньої Греції.

Рання давньогрецька філософія. Мілетська школа, Геракліт Ефеський, Піфагор та піфагорійці, Елейська школа. Емпедокл, Анаксагор. Давньогрецькі атомістики. Демокріт, Левкіп. Давньогрецька філософія класичного періоду: софісти, Сократ, сократичні школи. Платон: онтологія, гносеологія, соціальна філософія. Аристотель – визначний систематизатор давньогрецької філософії. Філософія елліністичного періоду. Епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, неоплатонізм. Сенека. "Моральні листи до Луцилія."

Тема 5. Філософія доби Середньовіччя.

Формування християнської філософії. Християнська філософія раннього Середньовіччя. Апостольський період християнства. Ідея Бога. Есхатологія. Єпископський період християнства. Західна і східна апологетика. Парохристиянські філософські вчення. Гностицизм. Маніхейство. Патристика. Августин. Схоластика. Номіналізм та реалізм. Фома Аквінський. Значення номіналізму для розвитку європейської науки. Філософія пізнього Середньовіччя.

Тема 6. Філософія Відродження.

Гуманізм в Італії. Гуманістичні ідеї Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарки. Ренесансний неоплатонізм. Філософія М.Кузанського,

Натуралістичний пантеїзм Джордано Бруно. Нове природознавство доби Відродження. Ренесансна натурфілософія. Філософія ренесансного природознавства. Гуманізм і утопія. Томас Мор «Утопія». Політична філософія гуманізму. Соціально-філософські погляди Нікколо Макіавеллі. "Правитель." «Місто Сонця» Томмазо Кампанелли. Містичний пантеїзм Якоба Беме. Вплив Реформації на філософію.

Тема 7. Філософія Нового часу.

Передумови формування філософії Нового часу. Проблема методу. Англійський емпіризм Ф.Бекона та Т. Гоббса, Дж. Локка. Раціоналізм Р.Декарта, Б.Спінози, Ляйбніца. Декарт – методичний сумнів і довіра розуму. Спіноза – раціоналізм і система. Механістичний характер філософії Нового часу. Бальтасар Граціан “Кишеньковий оракул.” Бекон Ф. Ессе “Досвіди і настанови моральні і політичні». Блез Паскаль – доведення розуму і доведення серця. Джамбатіста Віко – історія як модель.

Тема 8. Філософія доби Просвітництва.

Англійське просвітництво. Джон Локк і британський емпіризм XVIII ст. Проблема матеріальної субстанції в філософії Дж. Берклі. Давид Г'юм – вчення про асоціації. Критика поняття особистості. Критика релігії. Етика і естетика Г'юма. Філософія французького Просвітництва. Основні напрями і течії французької філософії доби Просвітництва. Деїзм і атеїзм. Соціально-утопічна філософія. Людина, суспільство, мораль. Політичний ідеал Ж.-Ж. Руссо. Дідро, Вольтер, Монтеск'є. Американське Просвітництво. Німецьке Просвітництво. Лессінг Г. "Лаокоон".

Тема 9. Класична німецька філософія.

І.Кант – родоначальник класичної німецької філософії (розробка гносеологічного вчення, етика). Філософія Гегеля (діалектика, абсолютна ідея). Діалектика Гегеля. Закони і категорії діалектики. Гегель. "Промови директора гімназії". Філософія Фіхте (проблема людського "Я"). Філософія Шеллінга. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. Значення класичної німецької філософії для розвитку європейської філософії.

Змістовий модуль 2. Європейський історико-філософський процес (XIX– XX ст.)

Тема 10. Некласична філософія XIX століття.

Ірраціоналізму філософії XIX ст. Різновиди ірраціоналізму. Філософія «почуття й віри» Якобі. Філософія «одкровення» пізнього Шеллінга. Волюнтаристична концепція А. Шопенгауера. «Філософія життя» Ф. Ніцше і Дільтея А. Бергсон – один з найвідоміших представників сучасного ірраціоналізму. Зародження філософії екзистенціалізму Християнський передекзистенціалізм С. К'єркегора. Німецький екзистенціалізм М.

Гайдеггера та К. Яспера. Французький атеїстичний екзистенціалізм А. Камю та Ж.П. Сартра. Католицький екзистенціалізм Г. Марселя. Марксизм. Неокантіанство.

Тема 11. Сучасна світова філософська думка.

Позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм, екзистенціалізм (німецький, французький, російський). Релігійна філософія: неотомізм, християнський еволюціонізм (Тейяр де Шарден), персоналізм, протестантська філософія. Психоаналіз. Неофрейдизм. Філософська антропологія (М.Шеллер). Феноменологія. Герменевтика. Структуралізм. К.Попер "Злиденність історизму" .Х.Ортега-і-Гасет. "Бунт мас".. Шопенгауер А. "Афоризми житейської мудрості". Ніцше Ф. "До генеалогії моралі" Неотомізм. Неопротестантизм. Філософія постмодерну.

Тема 12. Українська філософія.

Джерела української філософської думки. Основні особливості філософствування. Філософська думка Києво-Руської держави. Формування неоплатонізму (XIV – XVI ст.): агіографія, ісихазм, ареопагітизм. Братські школи. Острозький культурно-освітній центр. Українські полемісти. Філософія професорів Києво-Могилянської академії. Ф.Прокопович. Г.Сковорода – основоположник української класичної філософії. Академічна філософія XIX ст. П.Юркевич. Філософія української діаспори (Д.Чижевський, В.Липинський). Українське філософське Відродження 60-х років. П.Копнін. В.Шинкарук. Донцов Д. "Дух нашої давнини".

Тема 13. Українська філософія доби Відродження і Нового часу.

Становлення ідей гуманізму та Реформації в Україні. Гуманістичні традиції в духовній культурі Київської Русі. Зародження ідей раннього гуманізму у XV – початку XVI ст. Утвердження ренесансно-реформаційних ідей в Україні. Проблема людини та її призначення в земному бутті. Духовне життя України і європейська філософська культура доби Ренесансу та Реформації. Україна і північне Відродження. Відображення і розвиток ренесансних та просвітницьких ідей у філософії Києво-Могилянської академії. Натурфілософія – орієнтація на науку Нового часу. Проблеми теорії пізнання. Етика – розуміння людини як суб'єкта морального життя. Ідеї суспільного прогресу.

Змістовий модуль 3. Основні розділи та проблеми сучасної філософії

Тема 14. Онтологія та феноменологія.

Типи онтології. Онтологія і теологія. Ідея Бога. Буття і суще. Людина в бутті. Буття і небуття. Буття і час. Буття і простір. Сенс життя. Онтологічні виміри духу. Проблема ідеального в філософії. Свідомість. Проблема

свідомості в історії філософії. Виникнення і природа свідомості. Генезис свідомості. З історії становлення психічного відображення. Визначальна роль соціальності у виникненні свідомості. Свідомість в контексті відношень людини до світу і до власного тіла. Властивості свідомості. Структура свідомості, її основні рівні.

Тема 15. Гносеологія.

Об'єкт і суб'єкт. Рівні пізнання. Проблема істини. Знання і мудрість. Рівні знання. Методологія пізнання. Природничі та соціально - історичні засади свідомості. Свідомість. самосвідомість. Рефлексія, розум, інтелект, мислення. Знання і мудрість. Рівні знання. Практика, як філософська проблема. Проблема пізнання в філософії. Проблема істини. Категорії істини. Діалектика. Закони і категорії діалектики. Причини і наслідок, як категорії діалектики. Можливість і дійсність. Категорії діалектики. Одиничне, особливе, загальне. Сутність і явище, як категорії діалектики. Форма і зміст, як категорії діалектики.

Тема 16. Філософська антропологія.

Релігійно-міфологічна антропософія. Натуралістична (наукова) антропософія. Філософські проблеми антропогенезу. Біологічне і соціальне в людині. Біологія і культура в генезисі людини. Сфери буття людини. Тема життя і смерті у філософії. Сенс життя людини і людства. Людина і особистість. Етноантропологія. Філософський зміст концепції виникнення людини. Проблема людини в філософії. Філософська проблема взаємовідношення душі і тіла людини.

Тема 17. Соціальна філософія.

Основні засади філософського розуміння суспільства. Феномен соціального. Природа суспільства в філософській традиції. Онтологія соціального. Форми організації суспільного життя. Демографічні та соціальні чинники розвитку суспільства. Малі та середні соціальні групи. Великі соціальні групи як основні суб'єкти суспільного розвитку. Історичні типи світогляду. Філософія суспільства. Основні підходи до філософії суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація. Особистість в історії.

Тема 18. Філософія культури і науки.

Філософські проблеми культури. Сутність і сенси культури. Типологія культури. Соціокультурна динаміка. Мова культури. Світ людини як культура. Філософські проблеми науки. Етика науки. Специфіка науки, її співвідношення з філософією. Філософія техніки, техніка і природа. Техніка як соціокультурне явище. Релігія і наука в контексті культури. Культура і цивілізація. Культурологічні концепції Освальда Шпенглера та Арнольда Тойнбі.

Тема 19. Аксиологія.

Визначення цінностей. Об'єктивістська та суб'єктивістська концепції цінностей. Структура цінностей. Базові цінності людського буття. Ціннісні орієнтації. Класифікація цінностей. Функції цінностей. Глобальні проблеми людства. Імперативи його виживання: екологічні, моральні. Глобальне моделювання майбутнього. Майбутнє України. Глобалізм як ідеологія і глобалізація як соціокультурний феномен. Ідеї соціального розвитку в сучасній філософії.

Тема 20. Філософія релігії.

Поняття і проблемна сфера філософії релігії. Поняття феномену релігії. Релігія як предмет філософського осмислення. Сутність релігії. Філософські концепції природи релігії. Основні елементи та структура релігії. Релігія як духовний феномен і суспільне явище. Релігія як форма онтологічного самовизначення людини. Релігія – шлях людини до вічності. Суспільні функції релігії. Класифікація релігій. Буття Бога у філософській інтерпретації.

Змістовий модуль 4. Світова і вітчизняна релігійна філософія

Тема 21. Православна філософія.

Введення християнства на Русі і духовна культура східних слов'ян. Ярославіві книжки. Лука Жидята та Іларіон. Монастирська книжність. Феодосій і Нестор. Філософсько-релігійні погляди Климента Смолятича і Кирила Туровського. Академічна філософія. Православно-теїстична філософія “Київської школи” (О.М. Новицький, С.С. Гогоцький, П.Д. Юркевич), спроби удосконалення теїзму Ф.Л. Голубинським. Філософсько-релігійні погляди слов'янофілів: О.С. Хомякова, К.С. Аксакова, І.В. Кірієвського. Соціальні і логіко-гносеологічні джерела богобудівництва і богошукацтва. Філософсько-релігійні погляди М. Бердяєва, С. Булгакова, Д.Мережковського, В. Розанова, П. Флоренського, Л. Шестова, С. Франка, П. Струве.

Тема 22. Католицька філософія.

Основні тенденції в католицькій філософії: аристотелівсько-томістська і платано-августинська. Неотомізм: Ж. Мартен, Е. Жільсон, К. Ранер. Неотомізм про співвідношення науки, філософії, релігії. Принцип гармонії віри і розуму. Альтернативні школи неотомізму: філософія духу (Р. Ле Сенн), філософія дії (М. Блондель), католицький екзистенціалізм (Г. Марсель), оригінальні концепції християнського екзистенціалізму, тейярдизм, персоналізм (Е. Муньє, Ж. Лакруа).

Тема 23. Протестантська філософія і теологія.

Особливості протестантської філософії і теології. Рання протестантська теологія. Ортодоксальна теологія М. Лютера, Ж. Кальвіна, У. Цвінглі. Ліберальна теологія (Ф. Шлейермахер, Е. Трель, А. Гарнак). “Діалектична теологія” К. Барта, Р. Бультмана, Р. Нібура. Екзистенціальна теологія П. Тілліха, теологія “мертвого Бога” (Кобб, Ш. Огден), теологія надії (Ю. Мольтман).

Тема 24. Буддійська філософія.

Буддійська філософія – теоретична основа буддизму як релігійної системи. Характерні особливості буддійської філософії, її етико-практична спрямованість. Три періоди буддійської філософії. Центральна концепція буддизму і значення терміну “дхарма”. Концепція буддійської Нірвани.

Тема 25. Мусульманська філософія і теологія.

Виникнення і основні напрями мусульманської теології і філософії. Раціоналістична критика ортодоксального ісламу мутазилітами: Аль-Кінді, АН-Назан. Ортодоксальна мусульманська теологія: мутакаліми. Філософія суфізму. Алі Шаріаті як реформатор релігії. Мілоська концепція “двох релігій”. Релігійно-реформаторський підхід до проблеми людини. Теорія “культурної революції” і ідеального суспільства. Шляхи відродження “істинної” релігії і реформування релігії “спотворення”.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	У тому числі					усього	У тому числі				
		л	с	пр	Сам роб	Інд завд (за наявн.)		л	с	пр	Сам роб	Інд завд
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Предмет філософії. Історія світової філософії												
Тема 1. Філософія як специфічний тип знання	4	2	-	-	2	-	4	2			2	
Тема 2. Специфіка філософського освоєння дійсності	4	2	-	-	2	-	4				4	
Тема 3. Філософська думка Стародавнього Сходу	6	2	2	-	2	-	6				6	
Тема 4. Філософія Стародавньої Греції і Риму	8	2	-	-	2	4	6	2			4	

Тема 5. Філософія Платона і Аристотеля	6	2	2	-	2	-	6		2		4	
Тема 6. Філософія західноєвропейського Середньовіччя	8	2	2	-	4	-	8		2		6	
Тема 7. Філософія доби Відродження	8	2	-	-	2	4	4				4	
Тема 8. Філософія Нового часу	6	2	2	-	2	-	6	2			4	
Тема 9. Філософія доби Просвітництва	4	2	-	-	2	-	6				6	
Тема 10. Німецька класична філософія	10	2	2	-	2	4	4				4	
Змістовий модуль 2. Європейський історико-філософський процес (XIX– XX ст.)												
Тема 11. Сучасна світова філософія: Ірраціоналізм XIX століття	6	2	2	-	2	-	4				4	
Тема 12. Основні течії і напрями сучасної філософії	12	2	2	-	4	4	6		2		4	
Тема 13. Джерела української філософії та її періодизація.	4	2	-	-	2	-	4	2			2	
Тема 14. Українська філософія доби Відродження та Нового часу	4	2	-	-	2	-	4				4	
Тема 15. Українська філософія XVIII – XX ст.	10	2	2	-	2	4	6		2		4	
Змістовий модуль 3. Світова і вітчизняна релігійна філософія												
Тема 16. Філософія релігії	8	2	2	-	4	-	6				6	
Тема 17. Православна філософія	6	2	2	-	2	-	4				4	
Тема 18. Католицька філософія	6	2	2	-	2	-	4				4	
Тема 19. Протестантська філософія і теологія	8	2	2	-	4	-	6	2			4	
Тема 20. Буддійська філософія	4	2	-	-	2	-	2				2	
Тема 21. Мусульманська філософія і теологія	4	2	-	-	2	-	2				2	
Змістовий модуль 4. Основні розділи та проблеми сучасної філософії												
Тема 22. Філософська онтологія: проблема буття.	6	2	2	-	2	-	6		2		4	
Тема 23. Феноменологія – філософське вчення про свідомість	6	2	-	-	4	-	4				4	
Тема 24. Діалектика як	4	2	-	-	2	-	4				4	

вчення про загальний зв'язок та розвиток												
Тема 25. Гносеологія – філософія пізнання.	4	2	-	-	2	-	6	2			4	
Тема 26. Філософська антропологія.	6	2	2	-	2	-	6				6	
Тема 27. Соціальна філософія	6	2	2	-	2	-	8		2		6	
Тема 28. Філософія культури.	4	2	-	-	2	-	6				6	
Тема 29. Філософія науки і техніки.	4	2	-	-	2	-	4				4	
Тема 30. Аксиологія – теорія цінностей.	4	2	-	-	2	-	4				4	
Усього годин	180	60	30	-	70	20	150	12	12		126	

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
1	Філософія як специфічний тип знання	2	2
2	Специфіка філософського освоєння дійсності	2	
3	Філософська думка Стародавнього Сходу	2	
4	Філософія Стародавньої Греції і Риму	2	2
5	Філософія Платона і Аристотеля	2	
6	Філософія західноєвропейського Середньовіччя	2	
7	Філософія доби Відродження	2	
8	Філософія Нового часу	2	2
9	Філософія доби Просвітництва	2	
10	Німецька класична філософія	2	
11	Сучасна світова філософія: Ірраціоналізм XIX століття	2	
12	Основні течії і напрями сучасної філософії.	2	
13	Джерела української філософії та її періодизація.	2	2
14	Українська філософія доби Відродження та Нового часу	2	
15	Українська філософія XVIII – XX ст.	2	
16	Філософія релігії	2	
17	Православна філософія	2	
18	Католицька філософія	2	
19	Протестантська філософія і теологія	2	2
20	Буддійська філософія	2	
21	Мусульманська філософія і теологія	2	
22	Філософська онтологія: проблема буття.	2	
23	Феноменологія – філософське вчення про свідомість	2	
24	Діалектика як вчення про загальний зв'язок та	2	

	розвиток		
25	Гносеологія – філософія пізнання.	2	2
26	Філософська антропологія.	2	
27	Соціальна філософія	2	
28	Філософія культури	2	
29	Філософія науки і техніки.	2	
30	Аксіологія – теорія цінностей.	2	
	Разом	60	12

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
1	Філософська думка Стародавнього Сходу.	2	
2	Філософія Платона і Аристотеля.	2	2
3	Філософія західноєвропейського Середньовіччя.	2	2
4	Філософія Нового часу.	2	
5	Німецька класична філософія.	2	
6	Сучасна світова філософія: Ірраціоналізм XIX століття.	2	
7	Основні течії і напрями сучасної філософії	2	2
8	Українська філософія XVIII – XX ст.	2	2
9	Філософія релігії.	2	
10	Православна філософія.	2	
11	Католицька філософія.	2	
12	Протестантська філософія і теологія.	2	
13	Філософська онтологія: проблема буття.	2	2
14	Філософська антропологія.	2	
15	Соціальна філософія.	2	2
	Разом	30	12

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
1	Філософія як специфічний тип знання	2	2
2	Специфіка філософського освоєння дійсності	2	4
3	Філософська думка Стародавнього Сходу	2	6
4	Філософія Стародавньої Греції і Риму	2/ 4*	4
5	Філософія Платона і Аристотеля	2	4
6	Філософія західноєвропейського Середньовіччя	4	6
7	Філософія доби Відродження	2/4*	4
8	Філософія Нового часу	2	4
9	Філософія доби Просвітництва	2	6
10	Німецька класична філософія	2/4*	4
11	Сучасна світова філософія: Ірраціоналізм XIX століття	2	4

12	Основні течії і напрями сучасної філософії.	4/4*	4
13	Джерела української філософії та її періодизація.	2	2
14	Українська філософія доби Відродження та Нового часу	2	4
15	Українська філософія XVIII – XX ст.	2/4*	4
16	Філософія релігії	4	6
17	Православна філософія	2	4
18	Католицька філософія	2	4
19	Протестантська філософія і теологія	4	4
20	Буддійська філософія	2	2
21	Мусульманська філософія і теологія	2	2
22	Філософська онтологія: проблема буття.	2	4
23	Феноменологія – філософське вчення про свідомість	4	4
24	Діалектика як вчення про загальний зв'язок та розвиток	2	4
25	Гносеологія – філософія пізнання.	2	4
26	Філософська антропологія.	2	6
27	Соціальна філософія	2	6
28	Філософія культури	2	6
29	Філософія науки і техніки.	2	4
30	Аксіологія – теорія цінностей.	2	4
	Разом	70/20*	126

Примітка. Кількість годин з позначкою (*) в межах відповідної теми виокремлюється з самостійної роботи студентів на індивідуальне опрацювання першоджерел.

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням з курсу «Філософія» є самостійне опрацювання першоджерел та підготування відповідних матеріалів у вигляді конспекту. Теми індивідуальної роботи з першоджерелами включені до списку питань, що виносяться на екзамен. За опрацювання кожного першоджерела може бути нараховано до 5 балів (у тому числі: до 2 балів за конспектування першоджерела й до 3 балів – за усну доповідь викладачеві індивідуально). Методичні роз'яснення щодо виконання цього виду роботи надаються викладачем під час аудиторної роботи.

9. Вимоги викладача

При вивченні дисципліни «Філософія» необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану основну та допоміжну літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії.

Від студента очікується:

- регулярне відвідування занять (відвідування контрольних заходів є обов'язковим);
- явка на заняття без запізнення;
- систематичне засвоєння навчального матеріалу;
- активна робота під час практичних та семінарських занять, участь в обговоренні дискусійних питань.

- своєчасне звітування про результати самостійної та індивідуальної роботи
- відпрацювання пропущених семінарських та практичних занять.

Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів ТХІ. Згідно з «Положенням про академічну доброчесність», в Таврійському християнському інституті категорично заборонено списування і плагіат. У разі виявлення факту порушення студент отримує незадовільну оцінку і повинен повторно скласти екзамен або виконати завдання. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть бути застосовані дисциплінарні заходи.

10. Студенти з особливими потребами

Студенти, що претендують на врахування їхніх особливих навчальних потреб, повинні заздалегідь повідомити про це секретаря навчального відділу, надавши відповідну медичну документацію.

11. Види контролю і система нарахування балів

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також передбачено контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться в формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів та обговорення навчальних питань на семінарських заняттях, а також у формі оцінювання виконання практичних робіт та індивідуальних завдань.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі **усного екзамену** (1-й семестр). Екзамен проводиться під час екзаменаційної сесії; термін можна дізнатися з графіку навчального процесу. Обсяг навчального матеріалу, який виноситься на екзамен, відповідає робочій програмі дисципліни (див. пункт 4).

Умови допуску до екзамену. Для допуску до семестрового екзамену студент має виконати всі практичні роботи і набрати за семестр не менше 20 балів з 50 максимально можливих.

Система нарахування балів

	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів (очна/ заочна ф.н.)	Кількість балів за 1 захід	Усього Балів (очна/ заочна ф.н.)
1	Виступ на семінарському занятті	9/6	0-3	27/18
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	6/4	0-1	6/4
3	Перевірка конспектів з лекційних занять	4/4	0-2	8/8
4	Перевірка конспектів з семінарських занять	7/3	0-2	14/6
5	Контрольне тестування за вивченим матеріалом з кожного модулю (письмово)	4/4	0-3	12/12
6	Індивідуальне письмове завдання	5/10	0-2	10/20

	(конспектування першоджерел)			
7	Перевірка конспектів з самостійної роботи	1/4	0-3	3/12
8	Екзамен (усно)	1/1	0-20	20
	Разом			100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 - 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 - 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 - 84 (добре)		
D	70 - 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 - 69 (достатньо)		
FX	35 - 59 (незадовільно - з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 - 34 (незадовільно - з обов'язковим повторним курсом)		

12. Плани семінарських занять

ТЕМА № 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ.

1. Відмінності Східного та Західного шляхів буття й можливості їх взаємовпливу.
2. Філософія Стародавньої Індії.
  - 2.1. Філософські ідеї ведичного періоду. Веданги і упанішади.
  - 2.2. Ортодоксальні та неортодоксальні філософські школи Стародавньої Індії й особливості їхньої філософії.
  - 2.3. Буддизм як релігійно-філософська система.
3. Філософія Стародавнього Китаю.
  - 3.1. Генеза філософії Стародавнього Китаю: джерела і школи.
  - 3.2. Конфуціанство і даосизм.
  - 3.3. Законники.

Контрольні запитання

1. Чи існує проблема «Схід – Захід»?
2. В чому полягають відмінності у способах буття і філософування Сходу і Заходу?
3. Які специфічні риси давньоіндійської філософії?

4. Що означає поняття «даршана» в філософії Стародавньої Індії?
5. Які принципові відмінності між такими впливовими течіями давньокитайської філософії як конфуціанство і даосизм?
6. Який соціальний сенс вкладав Конфуцій в ідею «виправлення імен»?
7. Чому з точки зору легістів (законники), на першому місці має бути управління на підставі закону?

Теми рефератів

1. Корені індійської філософії: Веди й Упанішади.
2. Індуїзм і його головні ідеї: карма і сансара.
3. Буддизм: шлях звільнення від карми.
4. Етичне і соціальне вчення Конфуція.
5. Буддизм у Китаї.
6. Феномен чань-буддизму: активний вплив на реальність.
7. Філософія Давньої Індії і Китаю як підгрунття східних вчень про людину.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Чанышев А.Н. Курс лекцій по древней философии: Учеб. Пособие. – М.: Высш. школа, 1981. – 374 с.
5. Чанышев А.Н. Начало философии. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1882. – 184 с.
6. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Читанка з історії філософії. У 6 кн. / Під. Ред. Г.І. Волинки. – К.: “Довіра”, 1992. – Кн. 1. Філософія Стародавнього світу. – 207 с.
2. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. – К.: Наукова думка, 2000, – 272 с.
5. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

ТЕМА № 2. ФІЛОСОФІЯ ПЛАТОНА І АРИСТОТЕЛЯ

1. Життя і твори Платона.
2. Життєвий шлях і науково-філософська спадщина Аристотеля.
3. Теорія ідей Платона та її аристотелівська критика.
4. Гносеологія Платона та Аристотеля: порівняльний аналіз.
5. Вчення про людину і суспільство:
  - а) платонівське вчення про людину й ідеальну державу;
  - б) соціально-політичний ідеал Аристотеля.

Контрольні запитання

1. Які особливості платонівського ідеалізму?
2. В чому суть відомого міфу Платона про печеру?
3. З яких частин складається душа людини у Платона?
4. Що означає поняття «анамнезис» в гносеології Платона?
5. Як співвідносяться етика і політика у вченні Платона про ідеальну державу?
6. Які чотири початки в онтології Аристотеля?
7. В чому суть теології Аристотеля?

Теми рефератів

1. Вчення Платона про ідеальну державу.
2. Онтологія і гносеологія Платона.
3. Онтологія і гносеологія Аристотеля.
4. Вчення Аристотеля про душу.
5. Етика і психологія Аристотеля.
6. Логіка Аристотеля.
7. Духовні виміри людського буття.
8. Буття людини в суспільстві.

Рекомендована література

Основна:

1. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
2. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
3. Краткий очерк истории философии. – М., 1980.
4. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
5. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
6. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии. – М., 1981.
7. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. – К.: Наукова думка, 2000, - 272 с
8. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991. – Часть 1. Раздел второй (С. 184 – 190 – Аристотель; та інші про буття).

Додаткова:

1. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М., 2000.
2. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
3. Татаркевич В. Історія філософії: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. – Львів: Свічадо, 2006. – 456 с.
4. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
5. Читанка з історії філософії. У 6 кн. / Під. Ред. Г.І. Волинки. – К.: “Довіра”, 1992. – Кн.. 1. Філософія Стародавнього світу. – 207 с

**ТЕМА № 3. ФІЛОСОФІЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ**

1. Формування середньовічної філософської парадигми.
2. Християнсько-середньовічна апологетика і патристика.
3. Схоластика. Реалізм і номіналізм.
4. Томістська філософія і пізньосередньовічна містика.

Контрольні запитання

1. Які основні ознаки середньовічної філософії?
2. Які підстави вважати Августина Блаженного автором розуміння часу як однолінійної перспективи?
3. Що зближує Августина і Платона і що їх роз'єднує?
4. Чому й до нашого часу триває суперечка між номіналістами та реалістами?
5. Який філософський сенс заповідей Христа?
6. Які риси середньовічної філософії зберегли свою актуальність?
7. Які філософські джерела теоцентризму?

Теми рефератів

1. Філософська система Т. Аквінського.
2. Августин Аврелій – засновник християнської антропології.
3. Віра і знання: проблеми розмежування.
4. Релігія в системі культури.
5. Наука і релігія: протистояння і точка дотику.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Пашук А.І. Нариси з історії філософії середніх віків: Підручн. – К.: ВД “Ін Юре”, 2007. – 712 с.

4. Киричок О.Б. Філософія: підручник для вищих навчальних закладів / Олександр Борисович Киричок. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 381 с.
  5. Чанышев А. Н. Курс лекцій по древней и средневековой философии: Учеб. Пособие. – М.: Высш. шк., 1991. – 512 с.
- Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
2. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М., 2000.
3. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
4. Татаркевич В. Історія філософії: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. – Львів: Свічадо, 2006. – 456 с.
5. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
6. Философский энциклопедический словарь. – М., 1983.

Тема № 4. ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ.

1. Передумови формування філософії Нового часу: філософія Ренесансу та наукова революція XVI – XVII ст. Проблема методу.
2. Філософія англійського емпіризму.
3. Раціоналізм як течія філософії Нового часу.
4. Ірраціоналістична філософія Б. Паскаля.
5. Відображення ідей філософії Нового часу в просвітницькій філософії.

Контрольні запитання

1. Як вплинули ідеї філософії доби Відродження на формування філософії Нового часу?
2. Яким чином характеризував Ф. Бекон стан науки й її перспективи?
3. Від впливу яких «ідолів» застерігає Ф. Бекон філософів?
4. Що розуміє Т. Гоббс під природним і державним станами суспільства?
5. Яке ставлення Дж. Локка до концепції вроджених ідей?
6. Що нового вніс Р. Декарт у вчення про субстанцію?
7. Як пояснити знаменитий вислів Декарта «Cogito ergo sum»?
8. В чому суть «філософії серця» Б. Паскаля?
9. Як пояснити метафору Б. Паскаля про людину як «слабкий очерет»?

Теми рефератів

1. Принципи класифікації наукового знання Френсіса Бекона.
2. «Міркування про метод» Рене Декарта.
3. Раціоналістична філософія Декарта та Спінози: порівняльний аналіз.
4. Сутність деїзму Т. Гоббса й Дж. Локка.
5. Синтез аристотелізму й філософії Декарта у творчості Г. Ляйбніца.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Киричок О.Б. Філософія: підручник для вищих навчальних закладів / Олександр Борисович Киричок. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 381 с.
4. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
5. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
2. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М., 2000.
3. Рассел Б. История западной философии / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
4. Татаркевич В. История философии: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. – Львів: Свічадо, 2006. – 456 с.
5. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
6. История философии: Учебник для вузов / В. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 732 с.

Тема № 5. **НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ.**

1. Феномен німецької класичної філософії.
2. Імануїл Кант – засновник німецької класичної філософії.
3. Йоганн Готліб Фіхте: «Я» як діяльне начало.
4. Фрідріх Вільгельм Йозеф Шеллінг: філософія тотожності.
5. Абсолютний ідеалізм Гегеля.

Контрольні запитання

1. Які можна навести аргументи на користь того, що німецька класична філософія становить нерозривне цілісне культурне утворення?
2. В чому суть «критичної» спрямованості філософії І. Канта?
3. Для чого Кант обмежив можливості розуму?
4. В чому суть «коперніканського повороту» здійсненого Кантом в філософії?
5. Як Фіхте трактує співвідношення Я та не-Я?
6. У яких основних позиціях Шеллінг критикує філософію Фіхте?
7. Що пропонує натурфілософія Шеллінга природознавству?
8. Що таке Абсолютна ідея у філософії Гегеля?
9. У чому, згідно з Гегелем, полягає критерій суспільного прогресу?

Теми рефератів

1. Німецька філософська класика і її епоха.
2. Вчення про категоричний імператив І. Канта.
3. Науковчення Фіхте.
4. Діалектична логіка Гегеля.
5. Філософія релігії Гегеля.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть I. Кант. Фихте. Шеллинг. – К.: Стилос, 2003. – 322 с.
3. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть II. Гегель. Фейербах. – К.: Стилос, 2006. – 544 с.
4. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
5. Киричок О.Б. Філософія: підручник для вищих навчальних закладів / Олександр Борисович Киричок. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 381 с.
6. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
7. Кушаков Ю.В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 572 с.
8. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
  2. История философии: Учебник для вузов / В. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 732 с.
  3. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М., 2000.
  4. Рассел Б. История западной философии / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
  5. Кант Иммануил. Трактаты и письма. – М.: «Наука», 1980. – 710 с.
  6. Гегель Г.В.Ф. Философия религии. В двух томах. – М.: «Мысль», 1976.
  7. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. В трех томах. – М.: «Мысль», 1970.
  8. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. – М.: «Мысль», 1974 – 1977.
  9. Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в двух томах. – М.: «Мысль», Т.1. 1987.– 637 с
- Тема № 6. **СУЧАСНА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ: ІРРАЦІОНАЛІЗМ.**
1. Особливості виникнення ірраціоналістичних напрямів у сучасній філософії.
  2. Ірраціоналізм у німецькій філософії:

- а) волюнтаризм А.Шопенгауера;
  - б) “філософія життя Ф.Ніцше”.
3. Напрямок екзистенціальної філософії:
- а) християнський передекзистенціалізм С. Керкегора;
  - б) німецький екзистенціалізм (М.Гайдеггер, К. Ясперс);
  - в) французький екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр, А.Камю).

Контрольні запитання

1. Які особливості генези ірраціоналізму в філософській традиції?
2. Як характеризує світ та його першопочаток Артур Шопенгауер?
3. Дайте характеристику “філософії життя” Ф. Ніцше.
4. Що означає поняття *ressentiment* в етиці Ф.Ніцше?
5. Що сприяло появі “філософії життя” та які її риси?
6. Які основні тенденції некласичної філософії кінця ХІХ ст.?
7. Які етапи життєвого шляху людини виокремлює С.К’єркегор?
8. Поясніть, що означає поняття “екзистенція”.

Теми рефератів

1. Антитеза “ірраціоналізм – раціоналізм” в історії філософії на сучасному її етапі.
2. Концепція переоцінки цінностей у філософії Ф. Ніцше.
3. Проблема людини та її свободи в філософії екзистенціалізму.
4. Людина та історія в екзистенціальній філософії К.Ясперса.
5. Проблема свободи людини в філософії Ж.-П.Сартра.
6. Визначте точки дотику науки і техніки.
7. Охарактеризуйте сучасні моделі розвитку техніки.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Основи філософських знань: Підручник. – К., 2008.
5. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.
6. Сумерки богов. – М., 1989.

Додаткова:

1. Горак Г. Філософія. – К., 1998.
2. Коплстон, Фредерик. История философии. XX век. – М., 2002.
3. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993.

4. Зотов А.Ф Мельвиль Ю.К. Буржуазная философия середины XIX – начала XX века: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1988. – 520 с.

Тема № 7. **ОСНОВНІ ТЕЧІЇ І НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ.**

1. Позитивізм і прагматизм.
2. Марксизм і фрейдизм.
3. Релігійна філософія: неотомізм, тейярдизм.
4. Структуралізм і постструктуралізм.

Контрольні запитання

1. Які особливості сучасної світової філософії?
2. Окресліть основні етапи становлення позитивістської філософії?
3. Що таке принцип верифікації?
4. Що лежить в основі істинності ідей, теорій прагматизму?
5. Як неотомізм розглядає співвідношення віри та розуму, теології і філософії?
6. Які теоретичні і соціальні передумови виникнення марксистської філософії?
7. Які складові марксизму та марксистської філософії.
8. Поясніть, як слід розуміти “принцип задоволення” та принцип реальності” у психоаналізі З.Фрейда”.
9. Що розуміли під структурами структуралісти?

Теми рефератів

1. Класика і сучасність: дві епохи в розвитку філософії.
2. Структуралізм у гуманітарному пізнанні.
3. Основні положення позитивізму О.Конта.
4. Людина та історія в екзистенціальній філософії К.Ясперса.
5. Герменевтика як методологія і філософія розуміння.
6. Еволюція релігійної філософії у XX ст.
7. Фрейдизм і неофрейдизм.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Горлач М.І., Кремень В.Г., Николаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Основи філософських знань: Підручник. – К., 2008.
5. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.
6. Мельвиль Ю.К. Пути буржуазной философии XX века. – М., 1983.

Додаткова:

1. Копплстон, Фредерик. История философии. XX век. – М., 2002.
2. История философии: учебник для вузов / В.Ильин. – СПб. – 2003.
3. Зотов А.Ф Мельвиль Ю.К. Буржуазная философия середины XIX – начала XX века: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1988. – 520 с.
4. Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
5. Юнг К.Г. Проблемы души нашего времени. – М., 1993.
6. История современной зарубежной философии: Компаративистский подход. Т. 1.2. – СПб., 1988.

Тема № 8. Українська філософія XVIII – XX ст.

1. Сковорода – засновник української класичної філософії.
2. Філософія Просвітництва й романтизму в Україні.
3. Філософія України другої половини XIX – початку XX ст.
4. Філософська та соціально-політична думка в українській діаспорі:
  - а) загальна характеристика філософії української діаспори;
  - б) інтегральний націоналізм Дмитра Донцова;
  - в) ідеї державотворення та філософії історії В.Липинського.

Контрольні запитання

1. Які основні етапи історико-філософського процесу в Україні?
2. Статус філософії у Києво-Могилянській академії.
3. Визначте особливості філософування Г.Сковороди.
4. Назвіть найбільш відомих представників української академічної філософії XIX ст.
5. Розкрийте сутність українського філософського романтизму та охарактеризуйте творчість найяскравіших представників.
6. Які основні проблеми української національної ідеї вирішує філософія та на які напрями вона поділяється?
7. Що таке національна філософія ?
8. Чому вважається, що однією із специфічних рис української філософії є кордоцентризм?
9. Яка роль київської релігійно-філософської школи в розвитку філософської думки України та Росії?

Теми рефератів

1. Київська релігійно-філософська школа.
2. Українська національна ідея Кирило-Мефодієвського братства.
3. Філософія серця Памфіла Юркевича.
4. Проблема національної еліти в історіософії Дм. Донцова.
5. Проблема “Схід – Захід” у творчості М.Хвильового.
6. Національний характер філософії І.Франка.
7. Філософська проблематика творчої спадщини Т.Г.Шевченка.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Горlach М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Основи філософських знань: Підручник. – К., 2008.
5. Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.
6. Горський В.С. Історія української філософії. – К., 1996.
7. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій. – К., 1999. – 543 с.

Додаткова:

1. Бичко І.В. Філософія. Курс лекцій. – К., 1993.
2. Історія філософії України. – К., 1994.
3. Мірчук Іван. Вступ до філософії. – Мюнхен, 2006. – 373 с.
4. Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. – К., 1992.

Тема № 9. **ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ.**

1. Поняття і проблемна сфера філософії релігії.
2. Поняття феномену релігії.
3. Філософські концепції природи релігії.
4. Основні елементи та структура релігії.
5. Буття Бога у філософській інтерпретації.

Контрольні запитання

1. Що є предметом філософії релігії?
2. Як слід розуміти Гегеля, який стверджував, що релігія і філософія майже на рівних увінчують грандіозну будівлю людського знання?
3. Що означає «філософія релігії» в інтерпретації Гегеля?
4. Які можливі доведення того, що релігія є формою онтологічного самовизначення людини?
5. Яким чином релігія вирішує проблему сенсу життя?
6. У чому суть взаємозв'язку земного і потойбічного життя в інтерпретації християнства?
7. Як з філософської точки зору можна обґрунтувати існування Бога?

Теми рефератів

1. Богословська філософія релігії Ф.Прокоповича.
2. Просвітницький пантеїзм Г. Сковороди.

3. Кордоцентрична філософія релігії П. Юркевича.
4. Культурологічна концепція релігії І. Франка.
5. Філософські форми усвідомлення Бога: теїзм, деїзм, пантеїзм.
6. Релігія в контексті історії та культури українського народу.
7. Духовна сутність релігії.
8. Філософія релігії: витоки й сучасний стан.

Рекомендована література

Основна:

1. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. Підручник. Друге видання. – К., 2007.
2. Черній А.М. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: «Академвидав», 2005. – 352 с.
3. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. – М.: Мысль, 1989. – 285 с.
4. Томпсон М. Философия религии / Пер. С англ. Ю. Бушуевой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.
5. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
6. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Академічне релігієзнавство. Підручник: За науковою редакцією професора А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Бабаев Ю.В. Основы философии / Серия «Alma Mater». – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 544 с.
3. Вундт В. Введение в философию / Под. ред. А.Л. Субботина. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2011. – 431 с.
4. Горак Г. Філософія. – К., 1998.
5. Гегель. Философия религии. В двух томах. Т. 1 и 2. – М., 1977.
6. Смит Л., Рейпер В. Путешествие по миру мысли. – «Свет на Востоке», 2000. – 240с.
7. Шпенглер О. Закат Европы. – М., 1993. Т.1.
8. Культурология. XX век. Антология. – М., 1995.
9. Онтологічні проблеми культури. – К., 1994.

Тема № 10. ПРАВОСЛАВНА ФІЛОСОФІЯ.

1. Філософсько-релігійні погляди мислителів Київської Русі.
2. Православно-теїстична філософія «Київської школи».
3. Філософсько-релігійні погляди слов'янофілів.
4. Філософсько-релігійні погляди видатних представників російської релігійної філософії ХХ ст.

Контрольні запитання

1. Що є предметом православної філософії?

2. Які особливості релігійної філософії Климента Смолятича і Кирила Туровського?
3. Що можна сказати про спроби Ф.Л. Голубинського вдосконалити теїзм?
4. Які соціальні і логіко-гносеологічні джерела богошукацтва?
5. Як характеризує православну апологетику М.О. Бердяєв?
6. У чому суть ідеї всеєдності, що її обстоював В.С. Соловйов?
7. Які основні ідеї твору П. Флоренського «Стовп і утвердження істини»?

Теми рефератів

1. Православно-теїстична філософія О.М. Новицького.
2. Філософсько-релігійні погляди слов'янофілів.
3. Філософсько-релігійні погляди М.Бердяєва.
4. «Християнський реалізм» С. Л. Франка.
5. «Наука про релігію і християнська апологетика» М. Бердяєва.
6. Православна філософія П. Флоренського.
7. «Серце і його значення в духовному житті людини» П.Д. Юркевича.

Рекомендована література

Основна:

1. Замалеев Л.Ф. Восточнославянские мыслители: Эпоха Средневековья. – СПб: Издательство С.-Петербургского университета, 1998, - 270 с.
2. Зеньковский В.В. История русской философии. В 2-х томах. Ростов-на-Дону: «Феникс», 1999. – 544 с.
3. Мень, Александр. Русская религиозная философия. Лекции. – М., 2003. Храм святых Бессребреников Космы и Дамиана. – 279 с.
4. Черній А.М. Релігієзнавство: Навч. посібник. – К.: «Академвидав», 2005. – 352 с.
5. Томпсон М. Философия религии / Пер. С англ. Ю. Бушуевой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.
6. Горський В.С. Історія української філософії. Навч. посібн. 4-е доп. видання. – К.: Наук. Думка, 2001. – 376 с.
7. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Академічне релігієзнавство. Підручник: За науковою редакцією професора А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Бердяев Н.А. Диалектика божественного и человеческого. – М.: АСТ; Харьков: Фолио, 2005. – 620 с.
3. Бердяев Н.А. Дух и реальность.– М.: АСТ; Харьков Фолио, 2006.–679 с.
4. Бердяев Н.А. О назначении человека. О рабстве и свободе человека. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА:ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 637 с.

5. Бердяев Н.А. Самопознание: Сочинения. – М.: ЗАО Изд-во Эксмо-Пресс, Харьков: Изд-во «Фолио», 1998. – 624 с.

Тема № 11. **КАТОЛИЦЬКА ФІЛОСОФІЯ.**

1. Основні тенденції в католицькій філософії: аристотелівсько-томістська і платоно-августинська.
2. Відомі представники неотомізму: Ж. Марітен, Е. Жільсон, К. Ранер.
3. Неотомізм про співвідношення науки, філософії, релігії.
4. Альтернативні школи неотомізму.

Контрольні запитання

1. Що є предметом католицької філософії?
2. В чому суть аристотелівсько-томістської тенденції в католицькій філософії?
3. Які причини виникнення неотомізму?
4. Як вирішує проблему взаємовідносин релігії та науки неотомізм?
5. Що означає принцип гармонії віри та розуму у вченні Томи Аквінського?
6. Які основні ідеї католицького екзистенціалізму Марселя?
7. Як ставляться представники неотомізму до вчення Тейяра де Шардена про феномен людини?

Теми рефератів

1. Філософія Томи Аквінського як основа формування неотомізму.
2. Неотомізм Ж. Марітена.
3. Релігійно-філософські погляди К. Ранера.
4. Філософія дії М. Блонделя.
5. Католицький екзистенціалізм Габріеля Марселя.
6. Французький персоналізм.
7. «Феномен людини» Тейяра де Шардена.

Рекомендована література

Основна:

1. Жильсон Э. Избранное. Введение в философию св. Фомы Аквинского. – Изд-во.: Университетская книга, 1999. – Т. 1: Томизм. – 496 с.
2. Жильсон Этьен. Философия в средние века: От истоков патристики до конца XIV века / Пер. с фр. – М.: Республика, 2010. – 678 с.
3. Корет Эмерих. Основы метафизики: Пер. с нем. – К.: Тандем, 1998. – 248 с.
4. Маритен Жак. Знание и мудрость / Пер. с франц. – М.: Научный мир, 1999. – 244 с.
5. Маритен Жак. Философ в мире. – М.: Высш. школа, 1994.
6. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. – М.: Мысль, 1989. – 285 с.

7. Томпсон М. Философия религии / Пер. С англ. Ю. Бушуевой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.
8. Хабермас Ю., Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Диалектика секуляризации / Пер. с нем. (серия «Современное богословие»). – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея. – 2006. – 112 с
9. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Аквінський, Тома. Коментарі до Арістотелівої «Політики» / Пер. з латини О. Кислюка; Передм. В. Котусенка. – К.: Основи, 2000. – 794 с.
2. Боргош Ю. Фома Аквинский. / Пер. с польск. М. Гуренко – М., «Мысль», 1966. – 212 с.
3. Вундт В. Введение в философию / Под. ред. А.Л. Субботина. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2011. – 431 с.
4. Маритен Жак. От Бергсона к Фоме Аквинскому. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007.
5. Маритен Жак. Избранное: Величие и нищета метафизики. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2004.
6. Скола А., Маренго Д., Лопес Х.-П. Богословская антропология. – М., «Христианская Россия», 2005. – 383 с.
7. Шарден Пьер Тейяр де. Феномен человека. – М.: «Наука», 1987. – 240 с.
8. Смит Л., Рейпер В. Путешествие по миру мысли. – «Свет на Востоке», 2000. – 240с.
9. Современная зарубежная философия. Учеб. пособ. Под. ред. А.С. Богомолова, Ю.К. Мельвиля. – М., «Высш. школа» – М., 1978. – 582 с.

Тема № 12. ПРОТЕСТАНТСЬКА ФІЛОСОФІЯ.

1. Особливості протестантської філософії і теології.
2. Ліберальна теологія: Ф. Шлейермахер, Е. Трельч, А. Гарнак.
3. «Діалектична теологія» К. Барта, Р. Бультмана, Р. Нібура.
4. Екзистенціальна теологія П. Тілліха.
5. Теологія «мертвого Бога» і теологія надії.

Контрольні запитання

1. Що є предметом протестантської філософії?
2. Які особливості ранньої протестантської теології?
3. Що спільного і відмінного в ортодоксальній теології М. Лютера та Ж. Кальвіна?
4. Які принципові положення ліберальної теології?
5. Чим пояснити різноманіття течій і напрямів в сучасній протестантській теології?
6. Які основні ідеї «Теології звільнення»?
7. Як у цілому ставиться протестантська теологія до науково-технічного прогресу?

Теми рефератів

1. Ортодоксальна теологія Мартіна Лютера.
2. Кальвінізм: історія і сучасний стан.
3. Ліберальна теологія Ф. Шлейєрмахера.
4. «Діалектична теологія» Карла Барта.
5. Екзистенціальна теологія П. Тілліха.
6. Теологія надії Ю. Мольтмана.
7. Протестантська теологія і релігійно-церковне життя в Україні.

Рекомендована література

Основна:

1. Тиллих Пауль. Мужество быть / Пер. с англ. О. Седаковой. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 200 с..
2. Черній А.М. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – К.: «Академвидав», 2005. – 352 с.
3. Кимелев Ю.А. Современная западная философия религии. – М.: Мысль, 1989. – 285 с.
4. Томпсон М. Философия религии / Пер. С англ. Ю. Бушуевой. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 384 с.
5. Рейпер В., Смит Л. Путешествие по миру мысли. Введение в историю философии. Издание 2-е, стереотипное. – Киев: Світло на Сході, 2006. – 240 с.
6. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Зотов А.Ф Мельвиль Ю.К. Буржуазная философия середины XIX – начала XX века: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1988. – 520 с.
2. Роттердамский, Эразм. Философские произведения. – М.: Наука, 1987. – 704 с.(Приложение: Лютер «О рабстве воли»).
3. Вебер, Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994.
4. Гараджа В.И. Протестантские мыслители Новейшего времени / от Лютера до Вайцзеккера. – М., 1994.
5. Бонхеффер Д. Сопротивление и покорность. – М.: Издательская группа ПРОГРЕСС, 1994.
6. Бультман Рудольф. История и эсхатология. Присутствие вечности. – М.: Издательство Канон+РООИ»Реабилитация», 2012.
7. Барт Карл. Послание к Римлянам. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2005.

Тема № 13. ФІЛОСОФСЬКА ОНТОЛОГІЯ: ПРОБЛЕМА БУТТЯ

1. Філософський зміст категорії буття.
2. Основні концепції буття.
3. Матеріалістична концепція буття: єдність матерії, руху, простору, часу.

4. Буття світу і людини.

Контрольні запитання

1. Що таке онтологія?
2. Які форми має людське буття?
3. Розкрийте специфіку буття людини.
4. Що таке “світ” і чому він є тільки там, де є людина?
5. Які існують проблеми створення цілісної картини світу?
6. Які особливості буття духовного?
7. Проаналізуйте зміст категорій як структури буття: субстанція, простір, час, причинність тощо.

Теми рефератів

1. Буття і небуття.
2. Історичні уявлення про першопричини світу.
3. Соціально-історичний час і простір.
4. Марксистська онтологія.
1. Духовні виміри людського буття.
2. Буття людини в суспільстві.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія. Навч. посіб. / За ред. І.Надольного. – К., 1997.
  2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
  3. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник. – К., Абрис, 1995. – 336 с.
  4. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
  5. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
- Мир філософії. (Хрестоматія по філософії) В двох частих. – М., 1991. – Часть 1. Раздел второй (С. 184 – 190 – Аристотель; та інші про буття).

Додаткова:

1. Горак Г. Філософія. – К., 1998.
2. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
3. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии. – М., 2000.
4. Краткий очерк истории философии. – М., 1980.
5. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии. – М., 1981.

Тема № 14. **ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ.**

Релігійно-містична та натуралістична (наукова) антропософія.

Філософські проблеми антропогенезу.

Біологічне і соціальне в людині.

Біологія і культура в генезисі людини.

Сфери буття людини.

Контрольні запитання

1. Як розуміти вислів Аристотеля про те, що людина це політична істота?
2. Що мав на увазі Б.Франклін, коли стверджував, що людина – це тварина, здатна виготовляти знаряддя праці?
3. Охарактеризуйте основні філософські проблеми антропогенезу.
4. Чому праця людини безпосередньо пов'язана з мисленням?
5. Чи є людина лише соціальною істотою? Яке місце в людській сутності займає біологічний фактор?
6. Як взаємопов'язані знаряддя праці людини і виникнення суспільства?
7. Які форми має людське буття?
8. У чому полягає специфіка духовного буття людини?

Теми рефератів

1. Людина як предмет філософії.
2. Філософія і проблема генезису людини.
3. Філософія як самоусвідомлення людини.
4. Ідеал людяності і цінність людського життя.
5. Духовність як засіб і сенс життєдіяльності людини.
6. Людське існування та його сенс.
7. Людина як біопсихосоціальна єдність.

Рекомендована література

Основна:

1. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
2. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
3. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
4. Мир философии. (Хрестоматия по философии) В двух частях. – М., 1991.

Додаткова:

1. Горак Г. Філософія. – К., 1998.
2. Брюнинг В. Философская антропология // Западная философия (итоги тысячелетия). – Екатеринбург, 1997.
3. Скола А., Маренго Д., Лопес Х.-П. Богословская антропология. – М., «Христианская Россия», 2005. – 383 с.
4. Шелер М. Положение человека в космосе // Избранные произведения. – М., 1994.
5. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.

Тема № 15. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ.

1. Поняття соціального в філософії.
2. Соціум як історичний процес.
3. Суспільство як система і життєдіяльність людини.
4. Соціально-класова структура суспільства. Поняття “страти”.
5. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація.

Контрольні запитання

1. У чому полягає специфіка соціального пізнання та які його основні методологічні засади?
2. Охарактеризуйте сучасні основні підходи до розуміння суспільства.
3. Доведіть, що суспільство є системою, здатною до самоорганізації.
4. Доведіть, що соціальна група є основною структурною одиницею суспільства.
5. Проаналізуйте місце і роль малих соціальних груп у формуванні соціальної природи індивіда.
6. Як би ви підтвердили, що великі соціальні групи є основними суб'єктами суспільного буття?
7. Аргументувати те, що нація є духовно-біосоціальна данність людства.
8. Яка суть основних закономірностей розвитку сучасного суспільства?

Теми рефератів

2. Єдність природи і суспільства.
3. Специфіка соціального пізнання: основні методологічні засади.
4. Інформаційно-технічне суспільство і тенденції його розвитку.
5. Соціальний простір і час: основні закономірності розвитку.
6. Особливості соціальної структури українського суспільства.
7. Нація як соціально-культурний феномен.

Рекомендована література

Основна:

2. Філософія. Навч. посіб. / За ред. І.Надольного. – К., 1997.
3. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
5. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. – К., 2002.
6. Мир философии. (Хрестоматия) В двух частях. – М., 1991.
7. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. – К., 1996.

Додаткова:

1. Крапивенский С.Э. Социальная философия: Учебник для студентов вузов. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 416 с.
2. Донцов Дм. Історія розвитку української національної ідеї. – К., 1991.

3. Классы и социальные слои: исторические судьбы. – М., 1990.
4. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.

13. Екзаменаційні питання

1. Філософська думка Стародавньої Індії.
2. Філософська думка Стародавнього Китаю.
3. Філософія буддизму.
4. Філософія конфуціанства і даосизму.
5. Досократична філософія Стародавньої Греції.
6. Філософія Геракліта і Парменіда: порівняльний аналіз.
7. Етичні ідеї кініків і киренаїків: порівняльний аналіз.
8. Філософія ранніх і пізніх софістів.
9. Філософські погляди Сократа та його послідовників.
10. Платон і його філософське осмислення буття світу та людини.
11. Етика Аристотеля. Принцип «золотої середини» в етиці.
12. Онтологія Платона та Аристотеля: порівняльний аналіз.
13. Вчення Платона та Аристотеля про державу: порівняльний аналіз.
14. Філософські школи доби еллінізму. Стоїцизм і скептицизм.
15. Філософські школи доби еллінізму. Епікуреїзм. Неоплатонізм.
16. *Першоджерела*. Сенека: "Моральні листи до Луцилія".
17. Філософія Середньовіччя.
18. Філософські погляди Августина Блаженного.
19. Філософські погляди Фоми Аквінського.
20. Філософія епохи Відродження.
21. *Першоджерела*. Макіавеллі: "Правитель".
22. Філософія Нового часу (XVII ст.).
23. Філософія доби Просвітництва (XVIII ст.).
24. Німецька класична філософія.
25. Філософські погляди І.Канта.
26. Етика І.Канта. Кантіанське вчення про категоричний імператив.
27. Філософські погляди Гегеля.
28. Діалектика Гегеля.
29. *Першоджерела*. Гегель: "Хто мислить абстрактно?"
30. Філософські погляди А. Шопенгауера.
31. Християнський передекзистенціалізм Сьорена К'єркегора.
32. «Філософія життя» Фрідріха Ніцше.
33. Сучасна світова філософія: загальна характеристика.
34. Позитивізм та його історичні форми.
35. Філософія екзистенціалізму у Німеччині та Франції.
36. *Першоджерела*. Ортега-і-Гасет: "Бунт мас".
37. Персоналізм як течія сучасної світової філософії.
38. Філософська антропологія.
39. Філософія релігії як напрямок сучасної філософії.
40. Прагматизм. Марксизм.

41. Філософія психоаналізу (фрейдизм та неофрейдизм).
42. Структуралізм і постструктуралізм.
43. Філософська думка Києво - Руської держави.
44. Українська філософія доби Відродження і Нового часу.
45. Г.Сковорода - родоначальник української класичної філософії.
46. Українська філософія в XVIII-XX ст.
47. *Першоджерела*. Донцов Дм.: "Дух нашої давнини".
48. Філософські погляди Вол. Соловйова.
49. Філософські погляди М. Бердяєва.
50. Православна філософія: історія і сучасний стан.
51. Видатні представники сучасної православної філософії та їх погляди.
52. Філософія католицизму: історія і сучасний стан.
53. Визначні представники неотомізму та їх погляди.
54. Тейярдизм і католицька філософія.
55. Католицький екзистенціалізм Габріеля Марселя.
56. Особливості розвитку протестантської філософії та її відгалуження.
57. Ліберальна теологія: Ф. Шлейермахер, Е. Трельч, А. Гарнак.
58. «Діалектична теологія» К. Барта, Р. Бультмана, Р. Нібура.
59. Екзистенціальна теологія П. Тілліха.
60. Філософія ісламу.
61. Філософський зміст концепції виникнення людини. Богословське розуміння проблеми виникнення людини.
62. Специфіка філософського освоєння дійсності. Основні функції філософії.
63. Основні методи філософії. Особливості філософії як науки.
64. Буття. Простір. Час. Матерія.
65. Проблеми буття в філософії (основні форми буття). Проблема небуття.
66. Природничі та соціально-історичні засади свідомості. Свідомість, самосвідомість.
67. Знання і мудрість. Рівні знання.
68. Різноманітність способів філософування: діалектика, метафізика, еkleктика, софістика, догматизм, релятивізм.
69. Практика, як філософська проблема.
70. Проблема пізнання в філософії. Чуттєве і раціональне у пізнанні.
71. Методологія наукового пізнання.
72. Межі використання філософських знань християнами.
73. Проблема істини в пізнанні. Категорії істини.
74. Діалектика як вчення про загальний зв'язок та розвиток.
75. Діалектика та метафізика як основні альтернативні способи філософського осмислення буття.
76. Закони і категорії діалектики та їх роль в осмисленні процесу розвитку.
77. Проблема людини в філософії. Сфери буття людини.
78. Філософська рефлексія дуалізму людського існування: душа—тіло, плотське—духовне, біологічне—соціальне, феноменальне—ноуменальне,

- сакральне–профанне.
- 79.Філософія суспільства. Основні підходи до філософії суспільства.
  - 80.Соціальна структура суспільства. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація.
  - 81.Особистість в історії.
  - 82.Філософські проблеми культури.
  - 83.Культурологічна концепція Освальда Шпенглера. «Присмерк Європи».
  - 84.Філософські проблеми науки. Етика науки.
  - 85.Філософія техніки. Техніка і природа.
  - 86.Аксіологія – вчення про цінності Базові цінності людського буття та ціннісні орієнтації.
  - 87.Класифікація і функції цінностей.
  - 88.Проблеми життя і смерті в філософії.
  - 89.Глобальні проблеми людства.
  - 90.Глобальне моделювання майбутнього. Майбутнє України.

14.Література для вивчення

Основна

1. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть I. Кант. Фихте. Шеллинг. – К.: Стилос, 2003. – 322 с.
2. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть II. Гегель. Фейербах. – К.: Стилос, 2006. – 544 с.
3. Вундт В. Введение в философию / Под. ред. А.Л. Субботина. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2011. – 431 с.
4. Горський В.С. Історія української філософії. Навч. посібн. 4-е доп. видання. – К.: Наук. Думка, 2001. – 376 с.
5. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. Учеб. пособие. – М.: «Высш. школа», 1980. – 368 с.
6. Демидов А.Б. История философии в тестах с ответами и хрестоматийными приложениями / Авт. и сост. А.Б. Демидов. – Мн.: Эконом пресс, 2005. – 464 с.
7. Жильсон Э.Избранное. Введение в философию св. Фомы Аквинского. – Изд-во.: Университетская книга, 1999. – Т. 1: Томизм. – 496 с.
8. Жильсон Этьен. Философия в средние века: От истоков патристики до конца XIV века / Пер. с фр. – М.: Республика, 2010. – 678 с.
9. Замалеев Л.Ф. Восточнославянские мыслители: Эпоха Средневековья. – СПб: Издательство С.-Петербургского университета, 1998, - 270 с.
- 10.Зеньковский В.В. История русской философии. В 2-х томах. Ростов-на-Дону: «Феникс», 1999. – 544 с.
- 11.История философии: Учеб. пособие / Под. ред. Е.А. Гусевой и В.Е.Леонова. СПб.: СПбГИЭУ, 2005. – 519 с.
- 12.Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.
- 13.Карпунин В.А. Христианство и философия. – СПб., - 2002. – 368 с.

14. Кириленко Г.Г. Философия / Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. – М.: АСТ: СЛОВО, 2009. – 672 с.
15. Клейнман Пол. Философия. Краткий курс / пер. с англ. Ю. Константиновой. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. – 272 с
16. Конотоп Л.Г., Швед З.В. Слов'янська релігійна філософія: Головні особливості та динаміка руху ідей: Навч. посібн. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 320 с.
17. Кушаков Ю.В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 572 с.
18. Маритен Жак. Знание и мудрость / Пер. с франц. – М.: Научный мир, 1999. – 244 с.
19. Маритен Жак. Философ в мире. – М.: Высш. школа, 1994.
20. Мир философии. Хрестоматия по философии. В двух частях. – М., 1991.
21. Мірчук Іван. Вступ до філософії. – Мюнхен, 2006. – 373 с.
22. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник. – К., Абрис, 1995. – 336 с.
23. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій. – К., 1999. – 543 с.
24. Пазенок В.С. Філософія: навч. пос. – К.: Академвидав, 2008. – 280 с.
25. Пашук А.І. Нариси з історії філософії середніх віків: Підручн. – К.: ВД “Ін Юре”, 2007. – 712 с.
26. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: «Магнолія 2006», 2017. – 506 с.
27. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. – К., 2006.
28. Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
29. Рейпер В., Смит Л. Путешествие по миру мысли. Введение в историю философии. Издание 2-е, стереотипное. – Киев: Світло на Сході, 2006. – 240 с.
30. Філософія: Навчальний посібник. / За ред. І.Надольного. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
31. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник / Бичко І.В., Табачковський В.Г., Горак Г.І. та ін. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
32. Философский энциклопедический словарь. / 2-е издание. – М.: «Советская энциклопедия», 1989. – 815 с.
33. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж. – К.: Наукова думка, 2000, – 272 с.
34. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии: Учеб. Пособие. – М.: Высш. школа, 1981. – 374 с.
35. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии: Учеб. Пособие. – М.: Высш. шк., 1991. – 512 с.
36. Чанышев А.Н. Начало философии. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1882. –

184 с.

37. Шевцов С.П. Курс лекций по истории философии. Часть 1. Античность и Средние века / С.П. Шевцов. – О.: ФЛП Фридман А.С., 2009. – 330 с.

Додаткова

1. Аквінський, Тома. Коментарі до Арістотелівої “Політики” / Пер. з латини О. Кислюка; Передм. В. Котусенка. – К.: Основи, 2000. – 794 с.
2. Асмус В.Ф. Античная философия. – М.: «Высш. школа», 1976. – 543 с.
3. Бабаев Ю.В. Основы философии / Серия «Alma Mater». – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 544 с.
4. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія. Підручник. – К., 2002.
5. Боргош Ю. Фома Аквинский. / Пер. с польск. М. Гуренко – М., «Мысль», 1966. – 212 с.
6. Введение в философию. – Ч. 1. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
7. Вольтер. Философские сочинения. – М.: 1989. – 752 с.
8. Гегель Г.В.Ф. Философия права. – М.: «Мысль», 1990. – 528 с.
9. Горак Г. Філософія. – К., 1998. – 272 с.
10. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Основы філософських знань: Підручник. – К., 2008. – 1028 с.
11. Гусев В.І. Вступ до метафізики. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
12. Зотов А.Ф. Мельвиль Ю.К. Буржуазная философия середины XIX – начала XX века: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1988. – 520 с.
13. История философии: Учебник для вузов / В. Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 732 с.
14. Корет Эмерих. Основы метафизики: Пер. с нем. – К.: Тандем, 1998. – 248 с.
15. Крапивенский С.Э. Социальная философия: Учебник для студентов вузов. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 416 с.
16. Краткий очерк истории философии. – М.: «Мысль», 1981. – 927 с.
17. Кузнецов В.Н., Мееровский Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия XVIII века – М. Высш. шк., 1986. – 400 с.
18. Лосев А.Ф. Дерзание духа. – М.: Политиздат, 1988. – 366 с.
19. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М., «Искусство», 1975. – 776 с.
20. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Высокая классика. – М.: «Искусство», 1974. – 600 с.
21. Маритен Жак. Избранное: Величие и нищета метафизики. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2004. – 607 с.
22. Маритен Жак. От Бергсона к Фоме Аквинскому. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007.
23. Нарский И.С. Давид Юм. – М., «Мысль», 1973. – 180 с.
24. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVIII века. Учебное

- пособие. – М.: «Высшая школа», 1973. – 302 с.
25. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія. Навчальний посібник. – К.: Аграрна наука, 2000. – 504 с.
  26. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
  27. Скирбекк Г., Гилье Н., История философии. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 800 с.
  28. Скола А., Маренго Д., Лопес Х.-П. Богословская антропология. – М., «Христианская Россия», 2005. – 383 с.
  29. Современная зарубежная философия. Учеб. пособ. Под. ред. А.С. Богомолова, Ю.К. Мельвиля. – М., «Высш. школа» – М., 1978. – 582 с.
  30. Соколов В. В. Спиноза.- М., «Мысль», 1973. – 224 с.
  31. Спиноза. Избранное. – Мн.: ООО «Попурри», 1999. – 592 с.
  32. Стрельцова Г. Я. Блез Паскаль. – М.: Мысль, 1979. – 237 с.
  33. Субботин А.Л. Фрэнсис Бэкон. – М., «Мысль», 1974. – 175 с.
  34. Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1989 – 398 с.
  35. Татаркевич В. Історія філософії: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. – Львів: Свічадо, 2006. – 456 с.
  36. Татаркевич В. Історія філософії: Т. 2. – К., 1999. – 352 с.
  37. Тойнбі А. Дослідження історії. Том 1. – К., 1995. – 614 с. (Т. 2 – 406 с.).
  38. Філософія. Курс лекцій / Бичко І.В. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
  39. Читанка з історії філософії. У 6 кн. / Під. Ред. Г.І. Волинки. – К.: «Довіра», 1992. – Кн.. 1. Філософія Стародавнього світу. – 207 с.
  40. Шарден Пьер Тейяр де. Феномен человека. – М.: «Наука, 1987. – 240 с.
  41. Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в двух томах. – М.: «Мысль», Т.1. 1987.– 637 с.
  42. Ящук Т.І. Філософія історії: Курс лекцій. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

Література з філософії наявна в бібліотеці ТХІ

1. Аристотель. Сочинения: В 4-х т. Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – 830 с.
2. Армстронг Артур Х. Истоки христианского богословия. Введение в античную философию / Пер. с англ. В.А. Самойлова. – 2-е изд., исправ. и доп. – СПб: «Издательство Олега Абышко», 2006. – 256 с.
3. Артеменко Н.А. Хайдеггеровская «потерянная» рукопись: на пути к «Бытию и времени». – СПб.: ИЦ «Гуманитарная Академия», 2012. – 128 с.
4. Бердяев Н.А. Диалектика божественного и человеческого. – М.: АСТ; Харьков: Фолио, 2005. – 620 с.
5. Бердяев Н.А. Дух и реальность. – М.: АСТ; Харьков Фолио, 2006. – 679 с.
6. Бердяев Н.А. О назначении человека. О рабстве и свободе человека. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА:ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 637 с.
7. Бердяев Н.А. Самопознание: Сочинения. – М.: ЗАО Изд-во Эксмо-Пресс, Харьков: Изд-во «Фолио», 1998. – 624 с.

8. Богомолов А.С. Античная философия. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1985. – 368 с.
9. Бубер, Мартин. Два образа веры: Пер. с нем. / Под. Ред. П.С. Гуревича, С.Я. Левит, С.В. Лезова. – М.: Республика, 1995. – 464 с.
10. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. Часть I. Кант. Фихте. Шеллинг. – К.: Стилос, 2003. – 322 с.
11. Булатов М.А. Немецкая классическая философия. В 2-х частях. Часть II. Гегель. Фейербах. – К.: Стилос, 2006. – 544 с.
12. Булатов М.О. Філософський словник. – К.: Стилос, 2009. – 575 с.
13. Булгаков С. Первообраз и образ: Сочинения в 2-х томах. Т. 1. Свет невечерний, - М.: «Искусство», 1999. – 416 с. (Т.2. Философия имени).
14. Булгаков С.Н. Свет невечерний: Созерцания и умозрения. – М.: ООО «Издательство АСТ», Харьков: «Фолио», 2001, - 672 с.
15. Булгаков С.Н. Тихие думы. – М.: Республика, 1996. – 509 с.
16. Вальяно М.В. Основы философии: Учебник. – М.: Издательство «Дело и сервис», 1999. – 544 с.
17. Великие мыслители Запада / Пер. с англ. В. Федорина. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1999. – 656 с.
18. Вышеславцев Б.П. Этика преображенного Эроса, - М.: Республика, 1994. – 368 с.
19. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. В трех томах. – М.: «Мысль», 1970.
20. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. – СПб.: «Наука», 1999 – 444 с.
21. Гегель Г.В.Ф. Философия религии. В двух томах. – М.: «Мысль», 1976.
22. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. – М.: «Мысль», 1974 – 1977.
23. Горбачев В.Г. Основы философии: Курс лекций. Ученое пособие. 2-е изд., перераб. и доп. – Брянск: Курсив, 2000. – 334 с.
24. Горський В.С. Історія української філософії. Навч. посібн. 4-е доп. видання. – К.: Наук. Думка, 2001. – 376 с.
25. Демидов А.Б. История философии в тестах с ответами и хрестоматийными приложениями / Авт. и сост. А.Б. Демидов. – Мн.: Эконом пресс, 2005. – 464 с.
26. Джентиле, Джованни. Введение в философию /Пер. с итал., вступ. статья, коммент., указатель А.Л. Зорина. – СПб.: Алетейя, 2000. – 470 с.
27. Докаш В.І. Загальне релігієзнавство: Навчальний посібник. – 2-ге вид., доопр., доп. – Чернівці: Наші книги, 2012. – 784 с.
28. Замалеев Л.Ф. Восточнославянские мыслители: Эпоха Средневековья. – СПб: Издательство С.-Петербургского университета, 1998, - 270 с.
29. Зеньковский В.В. История русской философии. В 2-х томах. Ростов-на-Дону: «Феникс», 1999. – 544 с.
30. Идейное наследие С.Л. Франка в контексте современной культуры / Под. ред. Владимира Поруса. – М.: Богословско-библейский институт св. ап. Андрея, 2009. – 267 с.
31. История философии: Учеб. пособие / Под. ред. Е.А. Гусевой и

- В.Е.Леонова. СПб.: СПбГИЭУ, 2005. – 519 с.
- 32.Кант Иммануил. Трактаты и письма. – М.: «Наука», 1980. – 710 с.
- 33.Карпунин В.А. Христианство и философия. – СПб., - 2002. – 368 с.
- 34.Кессиди Ф.Х. От мифа к логосу. (становление греческой философии). – М., «Мысль», 1972. – 312 с.
- 35.Кириленко Г.Г. Философия / Кириленко Г.Г., Шевцов Е.В. – М.: АСТ: СЛОВО, 2009. – 672 с.
- 36.Клейнман Пол. Философия. Краткий курс / пер. с англ. Ю. Константиновой. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. – 272 с.
- 37.Кода Пьеро. Сергей Булгаков / Пер. с ит. – М.: Издательство ББИ, 2015. – 208 с.
- 38.Конфуций. Луньюй: Изречения / Конфуций; [пер. с кит. И. Семененко]. – М.: Эксмо, 2009. – 400 с.
- 39.Красицкий Ян. Бог, человек и зло. Исследование философии Владимира Соловьева / Пер. с польск. – М.: Прогресс-Традиция, 2009. – 448 с.
- 40.Краткий философский словарь. Под. ред. М. Розенталя и П. Юдина. Изд. третье, перераб. и доп. – М.: гос. издательство политической литературы – 1951. – 615 с.
- 41.Кузанский Н. Собрание сочинений в двух томах. – М.: «Мысль», 1979-1980.
- 42.Кьеркегор С. Дневник обольстителя: роман – М.: Эксмо, 2011. – 288 с.
- 43.Кьеркегор С. Страх и трепет. – М.: «Республика», 1993. – 383 с.
- 44.Кьеркегор Серен. Философские крохи / Пер. Д.А. Лунгиной под. Ред. В.Л. Махлина. Предисловие и комментарии Д.А.Лунгиной. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2009. – 192 с.
- 45.Кьеркегор, Серен. Беседы / Пер. с датского А.В. Лызлова; Пред. протоиерея А. Ушинского. – М.: Свято-Владимирское изд-во, 2009. – 288 с.
- 46.Кьеркегор, Серен. Заключительное ненаучное послесловие к «Философским крохам» / Пер. с датского яз. Н. Исаевой и И.С. Исаева. – СПб.: Изд-во С. – Петерб. ун-та, 2005. – 680 с.
- 47.Кьеркегор, Серен. Несчастнейший. – М.: 2002, Библейско-Богословский институт им. Апостола Андрея. – 2002. – 368 с.
- 48.Макьявелли, Н. Государь: [сб.: пер. с итал.] /Никколи Макьявелли. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2007. – 461 с.
- 49.Мальцева С.А., Антисери Д., Реале Дж. Западная философия от истоков до наших дней. Античность и Средневековье, 1-2. – С-Пб., Изд-во «Пневма», 2006. – 704 с.
- 50.Мандевиль, Бернард. Басня о пчелах. – М.: Мысль, 1974. – 376 с.
- 51.Марсель, Габриэль. Присутствие и бессмертие. Избранные работы. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2007. – 328 с.
- 52.Мень А. История религии: В поисках Пути, Истины и Жизни. В 7 т. Т. 6. На пороге Нового Завета: От эпохи Александра Македонского до

- проповіді Іоанна Хрестителя / Худож. В.Г. Виноградов. – М.: СП «Слово», - 1993. – 622 с.
- 53.Мень А. На порозі Нового Завета: - М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 1056 с.
- 54.Мень А.В. Історія релігії: В пошуках Пути, Істини і Життя: В семи томах. Т.І. Істоки релігії / Предисл. С.С. Аверинцева; Худож. В.Г. Виноградов. – М.: СП «Слово», 1991. – 287 с.
- 55.Мень, Александр. Русская религиозная философия. Лекции. – М., 2003. Храм святых Бессребреников Космы и Дамиана. – 279 с.
- 56.Мень, Александр. Трудный путь к диалогу – М., 2001. – 453 с.
- 57.Могилянські історико-філософські студії»,. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2008.- 423 с.
- 58.Мусский И.А. 100 великих мыслителей. – М.: Вече, 2000. – 688 с.
- 59.Н.А. Бердяев и единство европейского духа / Под. ред. Владимира Поруса. – М.: Богословско-библейский институт св. ап. Андрея, 2007. – 336 с.
- 60.Наталино, Валентини. Павел Флоренский / Пер. с ит. (Серия «Религиозные мыслители»). – М.: Издательство ББИ, 2015. – 191 с.
- 61.Новое естественное богословие под редакцией Уильяма Крейга и Джеймса Морленда / Пер. с англ. / Серия «БЮОгословие и наука»). – М.: Издательство ББИ, 2014. – 801 с.
- 62.Оболевич Тереза. Семен Франк. Штрихи к портрету философа. – М., Издательство ББИ, 2017, – 202 с.
- 63.П.Д. Успенский Tertium Organum. Ключ к загадкам мира. – Санкт-Петербург «Андреев и сыновья», 1992. – 242 с.
- 64.Пазенок В.С. Філософія: навч. пос. – К.: Академвидав, 2008. – 280 с.
- 65.Паттон М. Философия: Краткий курс в комиксах; Майкл Паттон и Кевин Кэннон; Худож. Кевин Кэннон; пер. с англ. Н. Галактионовой. – М.: КоЛибри, Азбука – Аттикус, 2016. – 176 с.
- 66.Перспектива христианской философии в России. – М., 2010. – 186 с.
- 67.Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: «Магнолія 2006», 2017. – 506 с.
- 68.Печчеи, Аурелио. Человеческие качества. – М.: Прогресс, 1980. – 301 с.
- 69.Платон. Собрание сочинений в 4 т.: Т.1. – М.: «Мысль», 1990. – 860 с.
- 70.Практикум з дисципліни «Філософія» для студентів I курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей: навч. посіб. / С.П.Симоненко та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 184 с.
- 71.Причепій Є.М. Філософія: підручник – 3-тє вид. стер. / Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. – К.: Академвидав, 2009. – 592 с.
- 72.Радугин А.А. Философия. Курс лекций. – М.: Издательство «Центр», 2001. – 272 с.
- 73.Рассел Б. История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней: В трех книгах. Издание 6-е, стереотипное. – М.; Деловая книга, 2008. – 1008 с.
- 74.Рассел, Бертран. Брак и мораль / Бертран Рассел; пер. с англ. Ю.В.

- Дубровина. – Москва: АСТ, 2013. – 319 с.
75. Рейпер В., Смит Л. Путешествие по миру мысли. Введение в историю философии. Издание 2-е, стереотипное. – Киев: Світло на Сході, 2006. – 240 с.
76. Ренан Эрнст. Марк Аврелий и конец античного мира. – СПб. (репринтное издание) – 1991. – 350 с.
77. Рене, Жирар. Вещи, сокрытые от создания мира / Пер. с фр. (Серия «Философия и богословие») – М.: Издательство ББИ, 2016. – 518 с.
78. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий (Вступ. ст., сост., подгот. текста В.В. Сапова). – М.: Республика, 1995. – 463 с.
79. Роттердамский Эразм. Похвала Глупости. Рассказы, легенды, сказки. / Пер. с латин. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 640 с.
80. Роттердамский, Эразм. Философские произведения. – М.: Наука, 1987. – 704 с. (С приложениями: Лютер «О рабстве воли»; Пелагий «Послание к Деметриаде»).
81. Русская философия смерти. Антология. – М.; СПб., 2014. – 663 с.
82. Руссо Жан-Жак. Избранные сочинения в трех томах. – М.: Гос. Изд-во художественной литературы, 1961. – 851 с. (Т. I. Эмиль, или о воспитании; Т. II. Юлия, или новая Элоиза; Т. III. Исповедь. Прогулки одинокого мечтателя.).
83. Соловьев В. Россия и Вселенская Церковь / Пер. с англ. Г.А. Рачинского. – М.: ТПО «Фабула» (репринт. издания А.И. Мамонтова, М., 1911) – 448 с.
84. Соловьев В. Философское начало цельного знания. – Мн.: Харвест, 1999. – 912 с.
85. Соловьев В.С. Чтения о Богочеловечестве. – СПб.: Азбука, 2000. – 384 с.
86. Солодовников В.В. Введение в философию. Учебное пособие. – М., 1998. – 38 с.
87. Софиология. Под. ред. В. Поруса (Серия «Богословие и наука»). – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2010. – 269 с.
88. Спиркин А.Г. Философия: Учебник. – 2-е изд. – М.: Гардарики, 2003. – 736 с.
89. Суиберн Р. Существование Бога / Пер. с англ. М.О. Кедровой; науч. ред. Р. Суиберн / Ин-т философии РАН. – М.: Языки славянской культуры, 2014. – 464 с.
90. Таранов П.С. Анатомия мудрости: 120 философов: В 2-х т. – Симферополь: Таврия, 1996. – 624 с.
91. Тейлор Чарльз. Секулярный век / Пер. С англ. (Серия «Философия и богословие»). – М.: ББИ, 2017. – 967 с.
92. Тиллих Пауль. Мужество быть / Пер. с англ. О. Седаковой. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 200 с.
93. Трубецкой Е.Н. Смысл жизни / Е.Н. Трубецкой. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 396 с.

94. Федоров Н.Ф. Сочинения / Общ. ред.: А.В. Гулыга; - М.: Мысль, 1982. – 711с.
95. Философия: учебник для вузов / Под. ред. проф. Л.А.Никитич, - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 575 с.
96. Философский энциклопедический словарь. / 2-е издание. – М.: «Советская энциклопедия», 1989. – 815 с.
97. Флоренский П.А., священник. Сочинения в 4 т. Т.1/ Сост. и общ. ред. игумена Андроника (А.С. Трубачева), П.В. Флоренского, М.С. Трубачевой. – М.: Мысль, 1994. – 797 с.
98. Франк С.Л. Реальность и человек: метафизика человеческого бытия / С.Л. Франк. – Минск: Белорусская Правосл. Церковь, 2009. – 560 с.
99. Фрейд, Зигмунд. Тотем и табу. – СПб. «Алетейя», 1997. – 223 с.
100. Хабермас Ю., Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Диалектика секуляризации / Пер. с нем. (серия «Современное богословие»). – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея. – 2006. – 112 с.
101. Херрман, Р. Бог, наука и покорность: 10 ученых о теологии смирения / Роберт Херрман; пер. с англ. С.В. Зубкова. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 415 с.
102. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии. – М., 1981.–374 с.
103. Шарден П. Тейяр де. Божественная среда: сб.: Пер. с фр. / П. Тейяр де Шарден. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2003. – 314 с.
104. Швейцер А. Жизнь и мысли. – М.: Республика, 1996. – 528 с.
105. Шевцов С.П. Курс лекций по истории философии. Часть 1. Античность и Средние века / С.П.Шевцов. – О.: ФЛП Фридман А.С., 2009. – 330 с.
106. Шеллинг Ф.В.Й. Система мировых эпох: Мюнхенские лекции 1827-1828 гг. в записи Эрнста Ласо. – Томск. Издательство «Водолей», 1999. – 320 с.
107. Шенк К. Филон Александрийский. Введение в жизнь и творчество / Пер. с англ. (Серия «Современная библеистика»). – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – 275 с.
108. Шестов Л.И. Философия трагедии. – М.: ООО «Издательство АСТ», Харьков «Фолио», 2001, - 480 с.